

**XALQ QO'SHIQLARI VOSITASIDA O'QUVCHILARNING MA'NAVYI-
AXLOQIY FAZILATLARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Abulov To'liq Mo'minovich

**Qahqadsaryo viloyati Qarishi shaxar 1-son Bolalar musiqa va san'at maktabi
musiqa nazariyasi o'qituvchisi**

Annotatsiya: Maqolada musiqa madaniyati darslarida o'tiladigan o'zbek musiqa folklor qo'shiqlarini o'rgatish uchun qo'llaniladigan usul va metodlar olib boriladigan dars jarayonining samaradorligi, o'quvchilariga xos xususiyatlarini belgilab olish, qo'shiqlardan foydalanilgan turli musiqiy janrlarni maqsadli o'rganish orqali o'quvchilarga beriladigan tarbiyaviy ahamiyati, ma'naviy-axloqiy hislari, qarashlari va ishonchini tarbiyalashga erishish, musiqa darslarida qo'shiqlarni o'rgatish orqali o'quvchilarning shakllanganlik darajasini aniqlash uchun amalga oshiriladigan ishlar, o'quvchilarga bolalar folklor qo'shiqlarini o'rgatish orqali berilishi mumkin bo'lgan ta'lim-tarbiyaning ko'lami, darajasi, mazmuni va imkoniyatlarini aniqlab olish qay tarzda rejalashtirish lozimligi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: bolalar folklor qo'shiqlari, ohang, ritm, usul, metod, ta'lim va tarbiya, o'rgatish jarayonining samaradorligi, ma'naviy-axloqiy, musiqa madaniyati darsi.

Аннотация: В статье описывается эффективность учебного процесса, методы и приемы, используемые для обучения узбекским фольклорным песням на уроках музыкальной культуры в системе непрерывного образования, для определения характеристик учащихся, воспитания у учащихся духовно-нравственных чувств, взглядов и убеждений через целенаправленное изучение различных музыкальных жанров. Работа по определению уровня сформированности учащихся посредством преподавания песен в классе, определение объема, уровня, содержания и возможностей обучения, которые могут быть предоставлены учащимся в процессе обучения детских народных песен, эффективность процесса обучения бухарским детским народным песням. Это решение является

уникальным этапом практического изучения, ознакомления с содержанием научных и методических источников, вопросов и ответов, созданных в этой области, и разработки теоретических идей.

Ключевые слова: детские фольклорные песни, мелодия, ритм, метод, обучение и воспитание, эффективность учебного процесса, духовно-этический, урок музыкальной культуры.

Annotation: The article describes the effectiveness of the teaching process, methods and techniques used to teach Uzbek folk songs in music culture classes in the system of continuous education, to determine the characteristics of students, to cultivate students' spiritual and moral feelings, attitudes and beliefs through targeted study of different musical genres. The work to determine the level of formation of students through the teaching of songs in the classroom, how to plan to determine the scope, level, content and opportunities of education that can be given to students through the teaching of children's folk songs, the effectiveness of the process of teaching Bukhara children's folk songs This solution is a unique stage in the practical study, acquaintance with the content of scientific and methodological sources, questions and answers created in this field, and the development of theoretical ideas. to what extent it is proven in practice.

Key words: children's folk songs, melody, rhythm, method, method, education and upbringing, the effectiveness of the teaching process, spiritual-ethical, music culture lesson.

Jahonning ko'pgina mamlakatlarida yosh avlodga musiqiy tarbiya berish ishlari umumdavlat ahamiyatga ega bo'lib, shaxsni shakllantirishning muhim vositasi hisoblanadi. Har bir mamlakatning musiqa tarbiyasi g'oyaviy-siyosiy jihatdan xalqning sotsial tuzumiga xizmat qiladi.

Insoniyat tarixining har bir bosqichida rivojlanish yo'nalishi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning metodologik birligi qonuniyati asosida belgilangan. Ushbu qonuniyat jamiyatda hukm surgan ijtimoiy-iqtisodiy qarashlar, g'oyalar va ideallar asosida ijtimoiy ong shakllari bo'lgan fan, san'at, madaniyat, ishlab chiqarish va turmush tarzi rivojlanishiga omil bo'lgan. Shu tariqa tarixiy taraqqiyot davomida barkamol shaxsni tarbiyalash va voyaga yetkazish yuzasidan to'plangan boy ma'naviy meroslar xalq pedagogikasida o'z ifodasini topib borgan. Demak, bo'lg'usi kadrlarni tayyorlashda aynan shu ma'naviy meros - xalq qo'shiqlarining ta'lim-tarbiyaga oid asosiy g'oyalari bilan tanishtirish orqali ular da kelgusi faoliyatda samarali foydalanishga zamin tayyorlaydigan bilim, ko'nikma va malakalami egallashlariga asosiy e'tiborni qaratishimiz zarurdir.

Markaziy Osiyo xalqlari, xususan, o'zbek xalqi va uning madaniy-ma'rifiy taraqqiyoti asrlar davomida rivojlandi, tarbiya g'oyalari turli davrlardagi ijtimoiy-siyosiy

jarayonlar mohiyatini o'zida mujassamlashtirdi. Xalqimiz yaratgan ana shu ma'rifiy fikr va g'oyalar, ta'lim-tarbiyaga oid boy meros minglab avlodlarni umuminsoniy fazilatlar ruhida tarbiyalaydi. Demak, ajdodlarimiz merosi bo'lgan xalq qo'shiqlari xalq donishmandligi va odobnomasining nodir sohasi deyilishi bejiz emas.

Xalq qo'shiqlari asrlar davomida avlod-ajdodlarimizning axloqiy, ma'rifiy shakllanishi va kamolotida muhim o'rin tutgan. Chunonchi, xalq o'zining ma'naviy-ma'rifiy, badiiy-estetik qarashlari, falsafiy-axloqiy tushunchalari, hayotiy, ta'lim-tarbiyaviy xulosalarini xalq qo'shiqlarida ham aks ettirgan. Xalq qo'shiqlarining muhim yo'nalishi ma'naviy-axloqiy fazilatlar o'quvchilarda ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirish, muhim xususiyatlaridan biri esa millatga xos bo'lgan xususiyatlarning saqlanishini ta'minlash sanaladi. O'zbek xalq, qo'shiqlarining qadimiy tarixini, o'ziga xos xususiyatlari va turlarini o'rganishda ulug' tilshunos olim Maxmud Qashgariyning «Devonu lugotit turk» asari muhim o'rin tutadi. Mahmud Qoshg'ariy uzoq yillar el kezib turkiy tillar xususiyatini o'rganar ekan, ko'plab xalq, maqollari va qo'shiqlarini to'plagan.

Shuni qayd etish kerakki, xalq qo'shiqlaridagi qarashlar, allomalarimiz tomonidan ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish va o'quvchilarning insoniy fazilatlarini va ma'naviy axloqiy sifatlarni shakllantirish, ularda milliy tarbiya va musiqa, kuy, qo'shiqlarga bo'lgan intilishni, tayyorgarlik hozirgi kunda ham o'z qimmatini yo'qotmagan. Insoniyat jamiyatining barcha bosqichlarida barkamol shaxsni voyaga yetkazish dolzarb muammolardan biri bo'lib kelgan. Xalqimizning milliy qo'shiqlarida bu borada juda boy ma'naviy - ma'rifiy meros mavjudligini ko'rsatadi.

Demak, avlodni tarbiyalashda, ularda bo'lg'usi ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirishda xalqimiz yaratgan, ijod qilgan, kuylagan qo'shiqlarning o'rni, roli benihoyat katta.

Respublikamizda umuminsoniy qadriyatlar va milliy madaniyatimizni asoslarini e'tiborga olib ta'lim-tarbiya mazmunini va milliy mafkurani shakllantirib borish imkoniyatlari yaratilmoqda. Bunga xalq og'zaki ijodi, pedagogikasi, mutafakkir, ma'rifatparvar pedagog va olimlarning tarbiyaga axloq-odobga doir g'oyalarini o'rgatib komil insonni ishlari amalga oshmoqda."Kelajak bugundan boshlanadi" deydi dono xalqimiz. Yosh avlodni kelgusi hayoti uni inson qilib ko'rsatuvchi ruhiy va ma'naviy jarayonning mezonini belgilaydi. Bu borada ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirish va dunyo talablari darajasiga olib chiqish ta'limni ilg'or tajribalar asosida boyitib borish, yangi pedagogic tajribalar asosida olib boorish ayniqsa muhimdir. Xalq musiqasi og'zaki ijodiyoti, an'analari, urf-odatlarini asosida barkamol avlodni voyaga yetkazish ularni ko'proq o'z millatini sevishga g'ururlanishga shorqano g'oya va

ta'limotlarni o'rganib ularni kelajakka tadbiq etishga zamin yaratiladi. Mustaqil Respublikamizda milliy madaniyatimizni o'ziga xosligini tiklash, umumta'lim maktablarida o'quvchilarni badiiy, axloqiy tarbiyalash va kamol toptirish hozirgi kunda dolzarb vazifalardan biridir. Ma'naviy yetuk millat qadriyatlarini to'g'ri baholashga va uni yanada rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Demak, jamiyat ma'naviyatining o'sishi qadriyatlardan keng foydalanish uchun shart-sharoitlarni yaratib, qadriyatlarni yanada rivojlantirishga zamin hozirlaydi. Qadriyatlar ta'rifidan kelib chiqib, umuminsoniy qadriyatlarni quyidagicha ta'riflash mumkin. Umuminsoniy qadriyatlar-millat uchun muhim ahamiyatga ega bo'lgan etnik jihat va xususiyatlar bilan bog'liq holdagi qadriyat shaklidir. Umuminsoniy qadriyatlar millatning tarixini yashash tarzi, ma'naviyati, madaniyati orqali namoyon bo'ladi. Ta'lim jarayonida umuminsoniy qadriyatlar ijtimoiy-tarixiy hodisani ifodalaydi. Ma'naviyat milliy urf-odatlar, tarbiya an'analari, axloq-odob aqidalari, e'tiqod, madaniy-ma'rifiy jarayonlar majmuasidir.

Xalq qo'shiqlari-bu falsafiy va ijtimoiy tushunchalar bo'lib, insonni o'rab olgan atrof-muhitni amaliy jihatdan o'zlashtirish natijasida vujudga keladi. Ta'lim tarbiya jarayonida xalq qo'shiqlari vositasida o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini rivojlantirish ijtimoiy tarixiy hodisa sanaladi. Alisher Navoiy ham xalq qo'shiqlari, turlari haqida ma'lumot berar ekan, surud, ayolgu, lahn va turki so'zlarining qo'shiq ma'nosini bildirganini asoslaydi.

Bugungi yoshlarni mustaqillik ruhida tarbiyalashdan maqsad, ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirish bilan birga jamiyatimizning iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy salohiyatini ko'tarishga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligiga erishuvi ta'lim-tarbiyani milliy shakllantirishga va rivojlantirishga keng yo'l ochib berdi. Milliy tarbiya nazariyasi o'z qoidalarini asoslash uchun falsafa, adabiyot, etika, estetika, pedagogika, psixologiya, musiqa kabi fanlardan foydalanadi. Milliy tarbiya hayotning mohiyati ichki aloqa va munosabatlarini aks ettiradi. Bugungi kunda shunchaki bilim egasi bo'lgan yoshlar emas, ijodkor, iste'dodi bilan ajralib turuvchi o'quvchilarni tarbiyalash zamon talabidir. Maktabda ta'lim olish davrida milliy tarbiya o'quvchilarni turli qobiliyatlarini rivojlantiradi. Tabiatga, jamiyatga qarash tizimi tarkib topadi, jismoniy kuch quvvatlari yanada mustahkamlanadi, juga katta e'tibor bergan. O'rta Osiyolik mashhur musiqachilar orasidagi olim bolaning yoshi ulg'aygan sari bu faoliyat tobora ko'proq mustaqil xususiyatga ega bo'lib boraveradi. Tabiat va jamiyat turmushda uchraydigan hodisa va sharoitlarni tushunishga ham idrok etib o'z atrofida qilarga munosabatda bo'lishiga ko'nikib boradi.

Xalq qo'shiqlari asosida milliy tarbiyaning mazmuni va tashkil etilishi quyidagi vazifalarda o'z aksini topadi;

1. Xalq qo'shiqlarining ma'lum maqsadga qaratilganligi.
2. Xalq qo'shiqlarining insonparvarlik qoidalari.
3. Xalq qo'shiqlarining hayot bilan va mehnat bilan bog'liqligi.
4. Xalq qo'shiqlarida milliy madaniy va umuminsoniy qadriyatlarining ustuvorligi.
5. O'quvchilarni yoshi, sinfi, psixologik, fiziologik xususiyatlarini hisobga olish.

Musiqas san'atining muhim xususiyatlaridan biri shundaki, insonning his-tuyg'ularini, kechinmalarini o'ziga xos badiiy tilda ifodalaydi. O'quvchilarni qiziqtiradigan, o'ziga jalb etadigan, zavqlantiradigan sharoit yaratadi. Ulardagi milliy tarbiyaga oid his-tuyg'ularni o'stirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Umumta'lim maktablarining musiqas madaniyati darslarida umuminsoniy qadriyatlar tarbiyasi kuy-qo'shiqlar yordamida shakllanadi. Bunday asarlarga DTS musiqas dasturiga kiritilgan qo'shiq va tinglash uchun asarlarni misol keltirishimiz mumkin. "Salom maktab" Sh. Yormatov musiqasi, "Paxtaoy" F. Nazarov musiqasi, "O'zbekistonim" Sh. Ramazonov musiqasi, "Oy Vatanim" E. Shvarts musiqasi, "Ex orzular" N. Norxo'jayev musiqasi kabi qo'shiqlar o'quvchilarda vatanga muhabbat, milliy qadriyatlarga hurmat tuygularini tarbiyalaydi. Umumta'lim maktablarida umuminsoniy qadriyatlarni o'quvchilarga tanishtirib borishni ahamiyati katta. Boshlang'ich sinflarda umuminsoniy qadriyatlarni o'rganishda suhbat, hikoya, savol-javob va qo'shimcha adabiyotlardan unumli foydalanish lozim. Umuminsoniy qadriyatlar asosida ommaviy kuy-qo'shiqlarni o'rganishdan oldin ularga asar xususiyatini badiiy-g'oyaviy kelib chiqish tarixi haqida qisqacha suhbat o'tkazish maqsadga muvofiqdir. Umuminsoniy qadriyatlarni o'rganishda boshqa fanlar bilan, masalan, adabiyot darslarida o'tiladigan mavzular bilan bog'lab olib borish maqsadga muvofiqdir. To'rtinchi sinf o'quvchilari bilan xalq musiqas san'atining asosiy xususiyatlari, ommaviy janrlari, an'analari haqida tushuncha berib, ular uzoq tarixga ega ekanliklarini soda, ravon, yorqin ohangda ijro etilishini tushuntirish shuningdek ularni ijro etadigan hofizlar, xonandalar, folklore guruhlar haqida savol-javoblarni o'tkazish kerak. Milliy va umuminsoniy qadriyatlar xalqimizning milliy iftixori hisoblanadi. Asrlar davomida mehnat, kurash va ijod jarayonida u kishilarni ezgulikka yetaklovchi ilhom manbai bo'lib kelmoqda. Musiqas tilsiz falsafa deb bejiz aytilmagan. Inson qo'shiq bilan, musiqas bilan tirik. Kuy-qo'shiqlarsiz hayotning mazmunini, atrofdagi go'zallikni tasavvur etish qiyin. Qo'shiq zavq ehtiyoji, eng go'zal, eng oliyjanob orzu va hayotiy g'oya hayqirig'idir. Musiqas madaniyati darslarida umuminsoniy qadriyatlar o'quvchilarni dunyoqarashi, musiqiy didini rivojlantiradi.

1. Umuminsoniy qadriyatlar o'quvchilarda milliy kuy-ko'shiqlarga ixlos uyg'otadi. Ularni musiqiy qobiliyatlarini ritm tiyg'usini o'stirib, musiqiy o'quvi va didini o'stiradi.
2. O'quvchilarda milliy merosimizga, ommaviy kuy-ko'shiqlarga, xalq aytimlariga va u orqali Vatanga muhabbat hissini tarbiyalaydi.
3. Alla, lapar, terma qo'shiqlar vositasida o'quvchilarda badiiy ijodkorlik qobiliyatlari o'sib boradi.

Musiqah ohanglari lad va ritm tiyg'usi usullari asosida o'rgatiladi. Musiqah ta'limining milliy asosini tarkib toptirishda pianino cholg'u asbob bilan birgalikda o'zbek milliy cholg'u asboblardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Ayniqsa doira chertib, qo'shiq kuylash, milliy raqs elementlarini ijro etish, ijodkorlik bilan shug'ullanish o'quvchilarni sehrli musiqah olamiga oshufta etadi. O'quvchilar bu jarayonda o'zbek xalq musiqah madaniyatini ijobiy an'analarini bevosita idrok etadilar. Maktabda o'quvchilar musiqiy estetik tarbiyani xalq musiqasi na'munalari orqali o'rganadilar. Hozirgi kunda barcha umumta'lim maktablarida bolalarni xalq musiqasi bilan tanishtirish DTS musiqah dasturi asosida olib borilmoqda. Ta'limni milliy ruhda rivojlantirish maqsadida birinchi sinfdan boshlab o'zbek xalq musiqasi bilan tanishtirib boriladi. Bunga misol qilib, I dasturida tinglash uchun birinchi "Dutor bayoti", "Andijon polkasi", "Farg'onacha", "Olmacha anor", "Allama yorim" kabi kuy-ko'shiqlarni keltirishimiz mumkin. Xalq musiqasi bolalar ongiga tez yetib boradi, ularni zavqlantiradi. Ijodiy kechinmalar uyg'otadi. Chunki xalq musiqasi o'ziga xos badiiy tilga egdir. Unda milliy musiqah san'atimizning eng yorqin na'munalari o'z aksini topgan. Xalq musiqasi eng sodda eng ixcham ravon yorqin ohangda ijro etiladi.

Shuning ushun ham beshikda yotgan go'dak alla qo'shig'ini eshitishi bilan orom olib uxlab qoladi. Chunki, bu ohangda so'z, kuy, mutanosibliigi og'zaki ijro etiladi. Shuning uchun ham ohanglar bir-biriga payvastdir. Asrlar davomida o'zbek kuy-ko'shiqlari xalqimiz orasida mehnat, to'y-marosim, kurash bayramlarida insonlar uchun ilhom manbai bo'lib kelgan. Biz musiqah madaniyati darslarida boshlang'ich sinfdan boshlab o'zbek xalq musiqasining ommaviy janrlarini bolalarga tushunarli, tez va ifodali qilib yetkazish uchun turli metodlardan va innovatsion texnologiyalardan foydalanishimiz zarur. Musiqah san'ati boshqa san'at turlariga qaraganda insonlarga yaqin bo'lgan muhim san'at turidir. Xalqimiz azal-azaldan boy musiqah merosiga ega bo'lgan. Bebaho qadriyatlarimiz, boqiy merosimiz jahonni xayratga slogan mumtoz musiqah san'atimiz mavjud. Jamiyat taraqqiyotining barcha davrlarida tarbiyaning mazmunli va yo'nalishi umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligi asosida belgilangan. Aqlan yetuk, axloqan pok, jismonan baquvvat, milliy ma'sulyat tuyg'usini anglaydigan o'quvchilarni

tarbiyalab voyaga yetkazish mamlakatni mustaqil va barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi. Milliy tarbiya umuminsoniy qadriyatlardan ajralgan holda rivojlana olmaydi. Hozirgi davrda shaxs ma'naviyatini tarbiyalash vazifasi maktabda musiqa ta'lim tarbiyasi ishlarini sifatli bosqichga ko'tarishni taqozo etadi. Bugungi kunda musiqa, ta'lim tarbiyasining maqsadi va vazifalari nihoyatda muhim. Musiqa ta'lim tarbiyasining maqsadi va yosh avlodni musiqa merosimizga vorislik qila oladigan yoshlar qadrlaydigan madaniy inson sifatida voyaga yetkazishdan iborat. Buning uchun har bir o'quvchining musiqaga bo'lgan iqtidorlarini rivojlantirib, musiqa san'atiga mehr va ishtiyoqini oshirish musiqadan zaruriy bilim va amaliy malakalar doirasini tarkib toptirish, iqtidorli o'quvchilarning musiqiy rivojlanishlari uchun zaruriy shart-sharoitlar yaratib berish maktab musiqa darslariga bevosita bog'liq.

Musiqa ta'lim tarbiyasining maqsad va vazifalarini amalga oshirish ma'naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirish maktabdagi musiqa darslariga bevosita bog'liq. Musiqa ta'lim tarbiyasining konsepsiyasida maktabda musiqa fani boshqa fanlar qatori o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. Musiqa ta'limini sifatli bosqichga ko'tarish uchun maktabda teng huquqli fan hisoblanadi. Bu esa hozirgi zamon o'quvchisidan dars mashg'ulotlariga ijobiy munosabatda bo'lishi, o'quvchilar musiqiy faoliyatlarini oshirishni to'g'ri tashkil etish va boshqarish faollikni talab etadi. Musiqa dars mashg'uloti sifatida o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bu xususiyatlarni esa har bir o'qituvchi bilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni. – O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6– son, 70- modda.
2. Yusupov E. O'zbek halq musiqa ijodi. –Toshkent: Kitobxon, 2000. -56 b.;
3. Tulenov J. Falsafiy madaniyat va ma'rifiy kamolot. –Toshkent: Mehnat, 2010. –215 b.;
4. Nazarov Q. Qadriyatlar falsafasi (Aksiologiya). –Toshkent: O'zbekiston faylasuflar milliy jamiyati, 2004. –195 b. ;Maxmudov T. Mustaqillik va manaviyat (I.Karimov asarlari asosida). –Toshkent: Sharq nashriyot-matbaa konserni, 2001. –160 b.
5. Nazarov Q. Qadriyatlar falsafasi (Aksiologiya). –Toshkent: O'zbekiston faylasuflar milliy jamiyati, 2004. –195 b.;

6. Rajabov, T. I., & qizi Safoeva, S. S. (2022). 5-7-SINF o‘quvchilarini xalq og‘zaki ijodi vositasida musiqaga qiziqishini takomillashtirish metodik muammo sifatida. barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali, 2(10), 392-400.
7. Rajabov, T. I. (2022). Sovershenstvovaniye Mexanizma Duxovno-Nravstvennogo Formirovaniya Uchashixsya Cherez Narodniye Muziki I Pesni. Miasto Przyszłości, 29, 363-367.
8. Rajabov, T. (2023). O‘zbek bolalar musiqiy o‘yin folklorining mavzuviy tasnifi. Obshestvo i innovatsii, 4(5/S), 340-345.
9. Rajabov, T. I., & qizi Safoeva, S. S. (2022). MUSIQA MADANIYATI TA‘LIMIDA MUSIQIY SAVODXONLIK FAOLIYATINING TUTGAN O‘RNI. TA‘LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(10), 423-431.
10. Rajabov, T. I. The Mechanism of Teaching Uzbek Musical Folklore. Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN, 2795(546X), 1.
11. Radjabov, T. I., & Oripov, N. O. (2022). Obucheniye folklorim pesnyam buxarskix detey v sisteme neprerivnogo obrazovaniya kak dolzarbskaya metodologicheskaya problema. YEVROPEYSKIY JURNAL INNOVATSIY V NEFORMALNOM OBRAZOVANII, 2(2), 409-412.
12. Rajabov, T. I. (2023). Distinctive Features of Folk Songs that Serve in the Spiritual and Moral Formation of Bukhara Pupils. Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress, 2(3), 59-68.
13. Rajabov, Tokhtasin Ibodovich. “Distinctive Features of Folk Songs that Serve in the Spiritual and Moral Formation of Bukhara Pupils.” Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress 2.3 (2023): 59-68.
14. Rajabov, Tukhtasin Ibodovich. “The Mechanism of Teaching Uzbek Musical Folklore.” Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN 2795.546X: 15. Ражабов, Тухтасин Ибодович. “Совершенствование Механизма Духовно-Нравственного Формирования Учащихся Через Узбекские Народные Песни.” Miasto Przyszłości 33 (2023): 167-176.
16. Ражабов, Тўхтасин Ибодович. “Совершенствование Механизма Духовно-Нравственного Формирования Учащихся Через Народные Музыка И Песни.” Miasto Przyszłości 29 (2022): 363-367.